

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

מדרש ויקרא רבה והמדרש הדרשני - 17953

תאריך עדכון אחרון 29-10-2015

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: ספרות עברית

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): ד"ר פינחס מנדל

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: paul.mandel@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: יום ד', 16:00-17:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

עיון במדרש ויקרא רבה, המהווה דגם מיוחד של עריכת המדרש הקדום בצורה ובתוכן. נקרא פרשיות נבחרות מן המדרש תוך היכרות עם המהדורה המדעית של המדרש ומפרשיו. נעסוק בנושאים הקשורים לצורת העריכה ושאלות התהוותן של יחידות החיבור, יחסו למדרשים קדומים אחרים, ועיצובו של הסיפור במדרש והתפתחותו.

מטרות הקורס:

מטרת הקורס ללמוד בעיון את המדרש בהקשר של ספרות האגדה הקלאסית, ללמוד את שימושם של כלים טקסטואליים, פילולוגיים וספרותיים לניתוח הטקסט, ולהכיר את הג'נרים המיוחדים לאגדה הקלאסית והשתלשלותם.

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

- * לקרוא יחידה מדרשית בעזרת הכלים הפילולוגיים המתאימים: המהדורה המדעית ומפרשי המדרש, ולערך בה ביקורת הטקסט ("הביקורת הנמוכה");
- * לציין את מקורותיה של היחידה המדרשית ודרכי התהוותה, ולהשוות בין יחידה מדרשית במדרש ויקרא רבה ואופיה ובין מקורות מקבילים בספרות חז"ל ("הביקורת הגבוהה");
- * להעריך את דרכי העריכה של היחידה המדרשית בהקשרה, ולהצביע על המסרים הפרשניים וההומילטיים הטמונים בטקסטים בהקשרם ההיסטורי והתרבותי;
- * להסביר את חילוקי הדעות של חוקרים בנוגע ליחס המדרש ודרכי עריכתו אל דרכי ההוראה והלימוד בבית הכנסת ובית המדרש הקדום, ובנוגע למקומו של החיבור בין דרכי התהוותו של המדרש הקדום;
- * להעריך את אופיו של הסיפור האגדי, סגנונו ודרכי ההבעה המיוחדות של הנארטיב במדרש בתוך ההקשר הרחב של התפתחות סיפור האגדה הקדום והפואטיקה שלו.

דרישות נוכחות (%) :

80%

שיטת ההוראה בקורס: סמינר

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. היכרות המדרש ואופיו - פרשה ח: "זה קרבן אהרן ובניו" (השוואה לבראשית רבה)
2. (א) הפתיחה בויקרא רבה והתהוותה - פרשה יג, ב-ג: כשרות וטעמי המצוות
- (ב) 'גוף' הפרשה וסיומה - שם, סימנים ד-ה: שעבוד מלכויות והחזרת עטרה לבעלה
3. (א) מחקר היסטורי - פרשה ג, ב: "נפש כי תקריב קרבן מנחה לה'"
- (ב) מחקר ספרותי - שם, סימן ה: קרבנות המלך והעני
- (ג) עריכה ומשמעות - שם, סימן ו: אכילת הכהנים ושכרם
4. שאלת עריכת המדרש: היינמן / גולדברג / מאיר / ויסאצקי

5. החיבור כ'מדרש דרשני' – האמנם? המדרש והדרשה בציבור: היינימן / סארסון
6. הסיפור בהקשר תרבותי: לוינסון / שנאן
7. בין ספרות לפולקלור: חזן-רוקם
8. ויקרא רבה בהקשר ספרותי מאוחר: מדרש תנחומא

חומר חובה לקריאה:

מבואות (בסדר כרונולוגי)

צונץ, י"ט – אלבק, ח', הדרשות בישראל והשתלשלותן ההיסטוריות, ירושלים תשי"ד, 79–80
וייס, א"ה, דור דור ודורשיו, וילנא תרס"ד, חלק ג, פרק 22 ('ספרי מדרשי אגדה'), 260–262
Theodor, J., 'Midrash Haggadah: Exegetic and Homiletic Midrash,' *The Jewish Encyclopedia*, New York and London 1904, vol. VIII, 552–554
אלבק, ח', 'מדרש ויקרא רבה', ספר היובל ללוי גינזבורג, ניו-יורק תש"ו, כה–מג
מרגליות, מ', מבוא למדרש ויקרא רבה, ירושלים תש"ך, כרך ה, ix–x
יאל, י', "כתר" משנת ה' אלפים ועשרים לבה"ע, לוח סדרי התורה, קרית ספר לח (תשכ"ג),
130–131

פרנקל, י', מדרש ואגדה, האוניברסיטה הפתוחה, תל-אביב תשנ"ז, כרך ג, 790–795
ענייני עריכה וטקסט

היינימן, י', 'אמנות הקומפוזיציה במדרש ויקרא רבה', הספרות ב (תש"ל), 808–834
גולדברג, א', 'המונח "גופה" במדרש ויקרא רבה', לשוננו לח (תשל"ד), 163–169
Sarason, R., 'The Petihot in Leviticus Rabba: "Oral Homilies" or Redactional Constructs?', *Journal of Jewish Studies* 33 (1982), 557–567
לרנר, מ"ב, פירוש קדום למדרש ויקרא רבה, ירושלים תשנ"ה, 1–65 (חלקים נבחרים)
מאיר, ע', 'מעשה העריכה בבראשית רבה ובויקרא רבה', תעודה יא (תשנ"ו), 61–90
B.L. Visotzky, *Golden Bells and Pomegranates; Studies in Midrash Leviticus Rabbah, Texts and Studies in Ancient Judaism* 94, M. Hengel and P. Schäfer, eds., Tübingen
2003, 10–21
ויסאצקי, ב', 'על כמה מעקרונות העריכה של ויקרא רבה', הגיון ליונה: היבטים חדשים בחקר ספרות
המדרש, האגדה והפיוט – קובץ מחקרים לכבודו של פרופסור יונה פרנקל, ירושלים תשס"ז,
333–345

חקר הסיפור במדרש ויקרא רבה

פרנקל, י', 'הזמן ועיצובו בסיפורי האגדה', מחקרים באגדה, תרגומים ותפילות ישראל לזכר יוסף
היינימן, ירושלים תשמ"א, קלג–קסב (&eq; פרנקל, י', סיפור האגדה: אחדות של תוכן וצורה – קובץ
מאמרים, תל-אביב 2001, 139–173)
הנ"ל, 'לשון נופל על לשון', בתוך: סיפור האגדה: אחדות של תוכן וצורה – קובץ מאמרים, תל-אביב
2001, 174–197 (&eq; 'Paronomasia in Aggadic Narratives,' *Scripta Hierosolymitana* 27 [1978], 27–51
שנאן, א', "מעשה באתרוגים": סיפור מן המדרש (ויקרא רבה לז, ב) ומקצת גלגוליו, מחקרי ירושלים
בפולקלור יהודי יג–יד (תשנ"ב), 61–79
לוינסון, י', "עולם הפוך ראיתי": עיון בסיפור השיכור ובניו, מחקרי ירושלים בספרות עברית יד (תשנ"ג),
7–29

Hasan-Rokem, G., *Tales of the Neighborhood: Jewish Narrative Dialogues in Late Antiquity*, Berkeley 2003 (selections)

חומר לקריאה נוספת:

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 35 %
הרצאה 15 %
השתתפות 20 %
הגשת עבודה 0 %
הגשת תרגילים 30 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

תנאי מוקדם: קורס בסיסי בחיבור מדרשי חז"ל